

Hannah Ahrendt vertelling
door Bas Verkerk, burgemeester van Delft 2004-2016

4 september 2016

Hoop

*Diep in onszelf dragen wij hoop;
Als dat niet het geval is,
is er geen hoop.
Hoop is een kwaliteit van de ziel
en hangt niet af van wat er in de wereld gebeurt.*

*Hoop is niet
voorspellen of vooruitzien.*

*Het is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
verankerd voorbij de horizon.*

*Hoop in deze diepe en krachtige betekenis
is niet hetzelfde als vreugde omdat alles goed gaat,
of bereidheid je in te zetten voor wat succes heeft.*

*Hoop
is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet omdat het kans van slagen heeft.*

*Hoop is niet hetzelfde als optimisme;
evenmin de overtuiging dat iets goed zal aflopen.
Het is de zekerheid
dat iets zinvol is
onafhankelijk van de afloop,
onafhankelijk van het resultaat.*

Vaclav Havel

In augustus 1968 - ik was 10 jaar - zag ik op TV de inval van de Russen in Tsjecho-Slowakije. Het was de tijd van het IJzeren Gordijn en een oppermachtig Sovjet leger. En we konden er niets tegen doen. Vele Tsjechen vluchtten naar het Westen. De ouders van tennisser Richard Krajicek bijvoorbeeld en de ouders van Lucas Vokurka, een voormalige Delftse wethouder. Dat was mijn eerste kennismaking met een stroom van vluchtelingen.

In die overmacht en uitzichtloosheid is Vaclav Havel opgestaan. Hij was een Tsjechische filosoof en schrijver en voor 1968 bekritiseerde hij de bureaucratie in absurdistische, Kafkaïaanse, toneelstukken. Dat kon toen nog.

Na de Russische inval kreeg hij een publicatieverbod opgelegd en z'n paspoort werd ingenomen. Het weerhield hem niet om te vechten voor de vrijheid. Dat maakte toen diepe indruk op mij: *"Hoop is ergens voor werken omdat het goed is, niet omdat het kans van slagen heeft"*. Zo sterk was zijn geest.

Vaclav Havel betaalde er de prijs voor van jarenlange gevangenschap. Dat hij nog eens president van Tsjecho-Slowakije zou worden, kon toen echt niemand voorzien. Dat maakt zijn woorden des te indrukwekkender.

Zijn woorden zijn nog onverminderd actueel nu de vluchtelingenstromen aanhouden en de gewapende conflicten uitzichtloos lijken. Het is een onvoorstelbaar drama als je je huis en haard moet verlaten omdat het niet veilig is. Als je moet vluchten voor oorlog of geweld. Het land verlaten waar je geboren bent en dat in je zit. Waar je bij hoort en waar je thuis bent.

En dan kom je na vele ontberingen als vluchteling in Nederland. En wordt je verteld dat Nederlanders pindakaas eten en hagelslag en drop en haring. Dat ze fietsen naar hun werk, bij minus 1 graad al schaatskoorts krijgen en langs elf steden willen rijden. Je merkt dat ze alles beter denken te weten. En gelukkig ook dat er initiatieven zijn, zoals Bruggenbouwen Delft, om mensen met elkaar in verbinding te brengen. En dat

er mensen zijn die zich verenigen in bijvoorbeeld Delftse Buur, om de aankomst van vluchtelingen in een nieuw vreemd land een beetje draaglijker te maken.

Door de eeuwen heen was Nederland een toevluchtsoord en veilige haven voor mensen die in hun eigen land niet werden getolereerd. Voor andersdenkenden en voor vrije denkers. Ook de stad Delft is van oudsher een stad van aankomst. Eeuwen lang heeft haar kloppende hart expats ontvangen en gastarbeiders, buitenlandse studenten en humanitaire vluchtelingen. Velen vinden hun weg in het Delftse. Anderen recupereren, komen hier bij, voor een volgende stap in hun leven. Wie door kan en wil, gaat inburgeren.

En bij de **naturalisatieceremonie** die het sluitstuk is van het inburgeringstraject, zie je dat ze er staan, rechtop staan. Dat beeld van de “nieuwe” Nederlanders zie je in de krant, op de foto die na afloop wordt genomen. Een prachtig beeld. Een krachtig beeld. Een hoopvol beeld. Zo zijn er vele verschillende beelden. Eigenlijk zijn er net zo veel beelden als er mensen zijn. Het is goed om over die beelden te praten, elkaar te bevragen, proberen de ander te snappen en zo het anders zijn, het verschil, te leren waarderen.

Over de naturalisatieceremonie wil ik wat meer vertellen. Het is het laatste verplichte onderdeel om de Nederlandse nationaliteit te krijgen. Weet u wanneer de landelijke nationale naturalisatie dag is? 15 december. Goed gekozen door de overheid, tussen Sinterklaas en Kerst. Gemeenten mogen extra ceremoniedagen organiseren en dat doen we in Delft vrijwel elke maand. Als burgemeester had ik de afgelopen 10 jaar de eer en het genoegen om aan zeker 1000 mensen het Nederlanderschap uit te reiken.

Waarom doen wij dat eigenlijk zo? Een feestelijke bijeenkomst organiseren over de betekenis van de Nederlandse nationaliteit? Belangrijke momenten hebben een

ritueel nodig en mensen die daarvan getuige zijn. De verkrijging van het Nederlandschap is zo'n belangrijk moment.

Wist u dat iedereen die Nederlander wil worden, bij deze ceremonie een **verklaring van verbondenheid** moet afleggen? Hiermee beloof je de vrijheden en rechten die bij het Nederlandschap horen te respecteren en de plichten te vervullen.

De tekst van deze verklaring luidt: "Ik zweer of beloof dat ik de grondwettelijke orde van het Koninkrijk der Nederlanden, haar vrijheden en rechten respecteer en zweer de plichten die het staatsburgerschap met zich meebrengt getrouw te vervullen.

Deze tekst heb ik de afgelopen jaren als burgemeester talloze keren uitgesproken. De naturalisanten antwoorden dan - afhankelijk van hun overtuiging – met "zo waarlijk helpe mij God Almachtig" of "dat verklaar en beloof ik".

Vaak heb ik gedacht dat deze vraag niet alleen aan inburgeraars, maar ook aan andere Nederlanders zou kunnen worden gesteld. Het is voor iedereen goed om hier bij stil te staan. Want we hebben het hier over hoe wij met elkaar om willen gaan en over de publieke ruimte die wij samen vormgeven.

Deze grondwettelijke orde respecteren. Wat houdt dat in? In de grondwet staan onze rechten. Op deze rechten is onze democratie gebouwd. De grondwet beschermt u en geeft u rechten en plichten. Daarin staat dat wij niet discrimineren. Dat wij mannen en vrouwen gelijk behandelen. Dat wij mogen zeggen wat we vinden (een groot goed, al hoeft dat voor mij persoonlijk niet op onnodig grievende wijze). Dat iedereen zijn eigen godsdienst mag hebben - of geen - . Dat er een scheiding is tussen religie en openbaar bestuur. Dat ieder kind recht op onderwijs heeft en nog veel meer. Onze grondwet heeft twee kanten. U moet zich eraan houden en u wordt erdoor beschermd. Deze vrijheden, rechten en plichten komen aan de orde in het inburgeringstraject.

Oud-premier Balkenende is begonnen met het vragen van aandacht voor waarden in de samenleving. De P.v.d.A-er Samsom sprak onlangs in de NRC over de Nederlandse waarden van tolerantie, vrijheid en gelijkwaardigheid. Minister-president Rutte benadrukt evenzeer vrijheid, gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid als belangrijke, dragende waarden in de Nederlandse samenleving en VVD-ers voegen daar nog aan toe: verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid.

We bevinden ons hier in het gebied van waarden. Wat is eigenlijk een waarde? Ik heb me laten vertellen dat een waarde een gevoel is dat niet direct zichtbaar is, maar wel richting geeft. Richting aan je denken, je voelen, je spreken en je handelen. Aan wie je bent en aan wat je in de wereld zet. Iedereen heeft daarbij zijn eigen taal, smaak of geur en zet zijn eigen accenten. Maar of je nu spreekt over solidariteit, verdraagzaamheid, nabuurschap, barmhartigheid of liefde, deze waarden komen uit dezelfde bron en mensen herkennen dit. Herkennen ook elkaar daarin. Dit gaat over mens zijn. Mens zijn onder de mensen. Over hoe we met de ander omgaan. Hoe we omgaan met mensen die “anders” zijn.

Ik kan mij geheel aansluiten bij Hannah Ahrendt als ze zegt: “samen moeten we verantwoordelijkheid nemen voor een gezonde vitale publieke ruimte. Alleen door ons handelen kunnen wij mens zijn onder de mensen, kunnen we samen zorgdragen voor de wereld. Vanuit liefde voor de wereld. Amor Mundi.”

Die liefde voor de stad Delft, voor deze regio waar wij wonen, werken en spelen, die liefde voor Europa dat al meer dan 70 jaar zorgt voor vrede, veiligheid en welvaart, heeft mij als publieke ambtsdrager, als vader en als wereldburger geïnspireerd en gemotiveerd om het beste van mijzelf te geven.

De overheid dient allereerst de mentale en fysieke veiligheid van iedereen te waarborgen. Daar maken we in Delft werk van. De publieke ruimte inrichten met vakmanschap en liefde. Anders kun je niet vrij functioneren als mens. De

veiligheidscijfers in Delft zijn opnieuw verbeterd. Door inzet van politie en brandweer, maar ook door de Delftenaren zelf, die via burgernet, de buurt-app, in het openbaar vervoer, op school, op het werk en bij het uitgaan opletten in de publieke ruimte. Een prachtig voorbeeld van het samen vormgeven van deze publieke ruimte.

Wat ik zie is dat in relatieve anonimiteit mensen zich laten gaan, schelden, hun frustraties afreageren op anderen: ambulancepersoneel, mensen die werken op de bus, trein of tram, politie, gezagsdragers. Mensen laten zich meeslepen door peer pressure, een soort “groepsgeweten”, dat vaak sterker is dan het individuele geweten.

Uit de actualiteit: Zo’n jongen die een pop, waarop de naam van een voetballer staat, met een touw om zijn nek neerlaat in een voetbalstadion. Als je het rechtbankverslag leest, proef je dat hij niet heeft nagedacht. “Het was een lolletje”. Hij liet zich meeslepen in het moment en had niet de bedoeling te kwetsen. En wat goed dat de maatschappij dit niet voorbij laat gaan. Om de duidelijke boodschap af te geven dat wij dit niet willen in onze publieke ruimte. Dat het strafrecht wordt ingezet. Let wel, niet alleen om te straffen, juist ook ter bezinning op het eigen handelen en op de eigen verantwoordelijkheid. Want ultiem is het de taak van ieder mens om uit te stijgen boven het “groepsgeweten”, de loyaliteit aan de groep, en contact te maken met universele waarden: liefde, vrede, verbinding, om er een paar te noemen.

Hoe begrijpelijk emoties ook zijn, ze hebben de filter van het denken nodig. Het boerkini-verbod, ingesteld na de afschuwelijke gebeurtenissen in Nice, is teruggedraaid door de Franse Raad van State, omdat het niet strookt met de waarden van de Republiek. En terecht.

Ik heb mijzelf aangeleerd om niet te impulsief te reageren. De ruimte op te zoeken tussen impuls en reactie. En in die ruimte haal ik mijn eigen waarden weer op en komt er een groter en dieper perspectief. Het advies van onze moeders om eerst tot 10 te tellen voor je wat zegt, was zo slecht nog niet.

Het is buitengemeen belangrijk dat we elkaars verschillen respecteren en naar elkaar blijven omkijken. U doet dat. We moeten blijven zoeken naar manieren om te komen tot een samenleving waarin ieder respect heeft voor een ander. Respect heeft voor mensen die anders zijn. Kijk elkaar aan en zie elkaar.

Ik wil u een gedeelte van een lied van Trijntje Oosterhuis laten horen dat hierover gaat. *[Trijntje Oosterhuis: Ken je mij? 3.46 minuten]*

Kijk eens naar je buur, naar degene die naast je zit. Kijk elkaar aan en zie elkaar.

Zoals Trijntje zingt: vrees niet, versta mij. Dat is de opgave, telkens weer.

Het is een diep, diep menselijke behoefte om gekend te worden door een ander.

Terug naar Vaclav Havel:

In deze wereld leven mensen die alle hoop verloren hebben. Kan een mens überhaupt leven zonder hoop? Met die vraag heb ik een tijdje rondgelopen. Ik ben uiteindelijk gekomen tot mijn eigen persoonlijke antwoord: Zolang er mensen zijn die vechten voor vrijheid, zolang er mensen zijn die zich uit liefde en barmhartigheid inzetten voor anderen, zolang er mensen zijn die investeren in het bouwen van bruggen en de dialoog aangaan, is er hoop. Zelfs in de diepste duisternis is er hoop. Vaclav Havel, Etty Hillesum, Victor Frankl, Nelson Mandela. Mensen die ons hebben laten zien hoe je kunt leven onder onmenselijke en erbarmelijke omstandigheden en je menselijke waardigheid kunt behouden.

Oog in oog met de onmogelijke dilemma's in de wereld is bij mij het besef gekomen dat vrede in de wereld begint met vrede in het eigen hart. En met bescheidenheid. Ik

weet het ook niet. Ik heb de oplossingen niet voorhanden, maar dit kan ik wel doen: proberen, met vallen en opstaan, het goede te doen en mijn steentje bij te dragen, precies daar waar ik mijzelf aantref. Hier in Delft, Den Haag of Brussel. Of in mijn gezin. Zoals u dat ook doet, in uw eigen omgeving, met uw warm kloppende hart.

Laten wij op deze plek een moment stilte nemen, voor onszelf, voor de ander en voor de wereld waar vrede en verbinding zo hard nodig zijn.